

Ədalət naminə

İLHAM ƏLİYEVdən dünyaya həmrəylik çağırışı

H.E. Mr. Ilham Aliyev

- Məmnunam ki, burada 100-dən artıq ölkənin nümayəndəsi var. Əslində bu, 110 ölkədir. Bu, sözün əsl mənasında, göstərir ki, forum çox mühüm beynəlxalq platformadır və orada mədəniyyətlərarası dialoq məsələləri müzakirə olunur. Biz indi qısa videoçarx seyr etdik, orada "Bakı Prosesi" haqqında bəhs olunur.
- Azərbaycanda yaşayan insanlar, müxtəlif etnik qrupların və dinlərin təmsilçiləri bir ailə kimi yaşayırlar. Onlar Azərbaycanın dəyərli vətəndaşlarıdır, dövlətimizin, dövlətçiliyimizin əsl vətənpərvər insanlarıdır.
- Azərbaycan daxilində hər zaman müsbət mədəniyyətlərarası dialoq olub. Biz bunu gündəlik həyatımızda nümayiş etdirmişik. Biz multikulturalizm haqqında söhbət açanda nəzərdə tuturuq ki, bu, Azərbaycan vətəndaşları üçün nə isə bir abstrakt məfhum deyil, nə isə bir şeyi öyrənmək kimi deyil, bu, məhz bizim həyat tərzimizdir və biz bundan fəxrələnirik. Biz həmçinin fəxrələnirik ki, bu dəyərləri əslirə boyu qoruyub saxlaya bilmişik və çox keşməkeşli vaxtlarda - toqquşmalar, münaqişələr, müharibələr vaxtında qoruyub saxlaya bilmişik.
- Azərbaycana gəldikdə, mədəniyyətlərarası dialoq elə bir məfhumdur ki, biz onu güclü şəkildə təşviq edirik. Ölkəmizdə çoxsaylı tədbirlər təşkil edirik. Bunlar dirlərarası dialoqla bağlıdır. Müzakirələrin bir hissəsi olaraq məhz bunu Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu çərçivəsində həyata keçiririk və digər tədbirlərdə bu məsələyə toxunuruq. Bununla bağlı xüsusi müzakirə sessiyası və COP29 tədbiri də olacaqdır.
- Biz bir məsələni də Qoşulmama Hərəkatının sədri kimi hər zaman təşviq edirdik. Bu, yeni müstəmləkə tendensiyalarına qarşı mübarizədir. Çünki biz ədalətə naminə danışıq, çünki biz beynəlxalq hüquq naminə danışıq. Yəni biz belə bir məsələyə imkan verə bilmərik ki, indi - XXI əsrdə bəzi Avropa ölkələri digər xalqlara müstəmləkə kimi yanaşsın.
- Biz bilir ki, azad və müstəqil olmaq nə deməkdir. Biz bunu bilir və həmin insanlara kömək etmək istəyirik. Çünki onlar öz hüquqlarını müdafiə etmək, müstəqilliyə qovuşmaq, öz mədəniyyətlərini, öz dillərini qorumaq istəyirlər.
- Ötən ilin sentyabr ayında biz ərazi bütövlüyümüzü, suverenliyimizi tam bərpa edəndən sonra Ermənistanın dırnaqarası qərarları tərəfindən siyasi hücumlara məruz qaldıq. Buna baxmayaraq, biz yenə sülh təklif etdik. İndi isə biz, əslində, müsbət tendensiyaya və sülhə doğru gedirik, sərhədlərin delimitasiyası başlayıb. Nəinki delimitasiyası, hətta demarkasiyası başlayıb. Mən burada çıxış etdiyim zaman bu iş gədir. Buna iki ölkə tərəfindən hər hansı bir vasitəçi olmadan nail olunub. Bu, bir daha onu göstərir ki, bizə vasitəçi lazım deyil. Xüsusən də o insanlar ki, məhz öz məqsədlərini güdürlər və yardım etmək istəmirlər. Onlar bizim bölgəyə öz fərdi, siyasi və iqtisadi maraqları naminə müdaxilə etmək istəyirlər. Onlar həmin əlavə yenicən odun atmaq istəyirlər. Biz Cənubi Qafqazda buna icazə verməyəcəyik, imkan verməyəcəyik. Otuzillik toqquşmadan sonra Ermənistan da aydın şəkildə anlayır ki, biz Cənubi Qafqazda sülh istəyirik və sülh bu bölgədə yalnız Azərbaycanla Ermənistan arasında normalaşma vasitəsilə həll oluna bilər.

VI ÜMUMDÜNYA MƏDƏNİYYƏTLƏRARASI DIALOQ FORUMU

Ədalət naminə

İLHAM ƏLİYEVdən dünyaya həmrəylik çağırışı

Əvvəlki 1-ci sah.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən 2008-ci ildə başlanmış, aparıcı beynəlxalq təşkilatların dəstəklədiyi "Bakı Prosesi" 250-dən artıq tədbirdə 180 ölkədən olan 10 mindən çox iştirakçını salamlamış, bölgədə yeni mədəniyyətə təşəbbüsləri ilhamlandırmışdır. Dünya VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumuna topladığı zaman biz gələcəyimizi öz əllərimizdə saxlayırıq. Burada - Bakının mərkəzində bizim dünyanın gələcəyinə təsir etmək fürsətimiz var. Bu, ümid, anlaşma və dirçəlmə gətirə biləcək dinlərarası dialoq dünyasıdır. Burada dayanıqlı inkişaf, təhsil və turizm bizi bir-birimizə yaxın edir. Burada sosial media və süni intellekt bəşəriyyəti parçalamır, birləşdirir. Bakı COP29 sammitinə evsahibliyi edəcəyi vaxtda biz iqlim dəyişmələrinin yaratdığı çətinliyi aradan qaldırmaq üçün millətlərin bir araya gələcəyi dünyanı formalaşdırmaq istəyirik.

Əsas məqsədlərimiz dialoq vasitəsilə sülhü təşviq etmək, qlobal təhlükəsizliyi gücləndirmək və ömürlük əməkdaşlığı möhkəmləndirməkdir. Forumun məqsədi yeni siyasət, sənədlər və razılaşmalar formalaşdırmaqdır və onlar təxriresalmaz məsələlərdə dünya hökumətlərinə təsir göstərmək qüvvəsinə malik olacaqdır. Azərbaycan zəngin mədəniyyəti, etnik və dini müxtəlifliyi, tolerantlığın tarixi ilə öz mədəniyyətini dünyaya üçün ümid məşəli kimi irəkdən təklif edir.

Cənubi Qafqazda onilliklərlə sürən münaqişədən sonra bu il Böyük qayıdış reallaşır, sülhə, təhlükəsizliyə və firavanlığa yol açan Azərbaycanın suveren milli sərhədləri bərpa olunur. Qanuni yolla ərazinin uğurla azad olunması və münaqişənin beynəlxalq hüquqa uyğun həlləndirilməsi sonradan ədalət nəhayət ki, zəfər çalır.

Burada əsas mesaj ümididir. Azərbaycan bu ümidi bütün dünyaya yaymağı səmimiyyətlə arzulayır. Bu yola birgə çıxaraq gəlin, qarşımızdakı fürsətdən yararlanmaq, birləşək, müxtəlifliyi bayram edək!

Sülh, qarşılıqlı hörmət və anlaşma dünyasının yaradılmasına gəlin, ümumi sөylər, baxışlar və biliklər ilə töhfə verək.

"Sülh və global təhlükəsizlik naminə dialoq" mövzusunda VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumuna xoş gəlmisiniz.

Moderator Alpaslan Özerdem: Çox gözəl bir soyahətdir. Həqiqətən biz çox ilhamlanırıq. Mən burada olmağımdan çox məmnunam. "Bakı Prosesi" birmənalı olaraq bizə ümid verir.

Zati-aliləri.
Xanımlar və cənablar.

Mən bu mötəbər toplantıda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti zati-aliləri İlham Əliyevi salamlamaqdan şərəf hissi duyuram. Prezident Əliyev uzaqgörən lider, mədəniyyətlərarası dialoqun və multikulturalizmin qlobal çarçısıdır. 2008-ci ildə Prezident Əliyev müxtəlif mədəniyyətlər və sivilizasiyalar arasında dialoqun və əməkdaşlığın gücləndirilməsi üçün məxsusi təşəbbüsü - "Bakı Prosesi"ni irəli sürdü. Bu cür uzaqgörən yanaşma sərhədləri aşaraq və parçalanmanı aradan qaldıraraq millətlər arasında da daha böyük anlaşma və qarşılıqlı hörmətə yol açdı.

Xahiş edirəm, zati-aliləri Prezident İlham Əliyevi səmimiyyətlə salamlamaqda mənə qoşulun.

Azərbaycan dövlətinin başçısı forumun açılış mərasimində nitq söylədi.

Prezident İlham Əliyevin nitqi

- Çox sağ olun, təşəkkür edirəm. Xoş sözlərə görə minnətdaram.

Hörmətli xanımlar və cənablar. Əziz qonaqlar. Azərbaycana xoş gəlmisiniz.

Çox şadam ki, forum yenidən canlanır. Bildiyiniz kimi, bir neçə il ərzində fasiləmiz oldu. Bu, COVID-lə və post-COVID vəziyyətlə bağlı oldu. İndi isə əminəm ki, bizim ənənəvi cədvəlimiz tamamilə bərpa olunub.

Məmnunam ki, burada 100-dən artıq ölkənin nümayəndəsi var. Əslində, bu, 110 ölkədir. Bu, sözün əsl mənasında göstərir ki, Forum çox mühüm beynəlxalq platformadır və

orada mədəniyyətlərarası dialoq məsələləri müzakirə olunur. Biz indi qısa videoçarx seyr etdik, orada "Bakı Prosesi" haqqında bəhs olunur. Əslində, biz prosesi başlayanda heç təsəvvür edə bilmirdik ki, onun nəticəsində insanları - ziyalıları, siyasətçiləri, qərar qəbul edənləri, media nümayəndələrini, vətəndaş cəmiyyətinin nümayəndələrini, vətəndaş cəmiyyətini bir araya gətirəcəyik, bir məqsəd ətrafında toplaşacağıq ki, necə edək bizim dünyanı daha təhlükəsiz olsun. Çünki bunun əsasında mədəniyyətlərarası dialoq dayanır.

Mən burada forumun proqramına baxdım. Görürəm, o, çox geniş proqramdır, bir çox sahələri əhatə edir. Gündəlik həqiqətən genişdir - mədəniyyətlərarası dialoq, müxtəliflik, iqlim dəyişmələri, miqrasiya, sülh və təhlükəsizlik, postmünaqişə vəziyyəti, turizm, süni zəka. Mən məhsuldar müzakirələr arzu edirəm. Əminəm ki, bu müzakirələr və o cümlədən forum zamanı irəli sürülən ideyalar bizə yanaşmaları formalaşdırmağa imkan verəcəkdir ki, mədəniyyətlərarası dialoqu necə gücləndirək, biz necə edək ki, mövcud və potensial hədəfləri aradan qaldıraraq?

2019-cu ildə Bakıda görüşümüzdən sonra əfsuslar olsun ki, dünya təhlükəsiz olmayıb. Əfsuslar olsun ki, biz yeni münaqişələri görürük, yeni qeyri-sabitlik məkanlarını görürük və yeni təhdidləri görürük. Əminəm ki, hörmətli nümayəndələrdən ibarət auditoriya öz töhfəsini verəcək, ideyalar və yeni yanaşmalar formalaşacaq ki, qlobal gündəlikdə olan məsələlərə on təxriresalmaz həll variantları tapsın.

Həmin məsələlərin həllində, gündəlikdə olan məsələlərin müzakirəsində Azərbaycanın öz təcrübəsi var. Hesab edirəm, yaxşı olar ki, mən burada biz bu prosesi necə gördüyümüz haqqında bir az danışım və biz necə etməliyik ki, bu müsbət tendensiyaları gücləndirək? Əsrlər boyu Azərbaycan mədəniyyətlərinin qovuşduğu məkan olub. Bizim coğrafi mövqeyimiz, Şərqlə Qərbdə yerləşməyimiz, əslində, bu tendensiyaya imkan yaradır. Çoxmədəniyyətli və böyük etnik müxtəlifliyə malik olan Azərbaycan cəmiyyəti əsrlər boyu ön mühüm dəyərləri - tolerantlığı, qarşılıqlı hörməti, dostluq

və tərəfdaşlıq kimi dəyərləri qoruyub. Əminəm ki, bir müstəqil ölkə kimi Azərbaycanın uğurlu inkişafını fərdləndirən məsələ məhz bunlardır. Azərbaycanı parçalamaq heç təsəvvür edə bilmirdik ki, onun nəticəsində insanları - ziyalıları, siyasətçiləri, qərar qəbul edənləri, media nümayəndələrini, vətəndaş cəmiyyətinin nümayəndələrini, vətəndaş cəmiyyətini bir araya gətirəcəyik, bir məqsəd ətrafında toplaşacağıq ki, necə edək bizim dünyanı daha təhlükəsiz olsun. Çünki bunun əsasında mədəniyyətlərarası dialoq dayanır.

Mən burada forumun proqramına baxdım. Görürəm, o, çox geniş proqramdır, bir çox sahələri əhatə edir. Gündəlik həqiqətən genişdir - mədəniyyətlərarası dialoq, müxtəliflik, iqlim dəyişmələri, miqrasiya, sülh və təhlükəsizlik, postmünaqişə vəziyyəti, turizm, süni zəka. Mən məhsuldar müzakirələr arzu edirəm. Əminəm ki, bu müzakirələr və o cümlədən forum zamanı irəli sürülən ideyalar bizə yanaşmaları formalaşdırmağa imkan verəcəkdir ki, mədəniyyətlərarası dialoqu necə gücləndirək, biz necə edək ki, mövcud və potensial hədəfləri aradan qaldıraraq?

Müzakirə olunacaq məsələlərdən biri də coxtərəfliyyəkdir. Azərbaycan öz təcrübəsini göstərib. Bəzi qəti şəkildə coxtərəfliyyə sadıqdır. Biz coxtərəfliyyə dəyərlərini 120 ölkənin üzv olduğu Qoşulmama Hərəkatında 2019-cu ildən bu ilin əvvəlinə qədər təşviq etmişik. O, BMT-dən sonra ikinci ən böyük

yasa çətinliklərlə nəticələnər. Bu, ölkə daxilində parçalanmaya səbəb olar. Buna görə, məhz təcrübəmiz göstərir ki, biz müstəqilliyin ilk illərində çox çətinliklər yaşadıq və bu vəziyyətdən çıxma bildik. Çünki o vaxt işğal var idi, çox iqtisadi və sosial çətinliklər özünü büruzə verirdi. Azərbaycanı parçalamaq cəhdləri var idi və məhz aqressiv separatçılıq var idi. Bütün bunlar Azərbaycan xalqının məhz həmrəyliyini, birliyinə sənəyə çəkdi. Buna görə milli maraqların qorunması bizim uğurumuz üçün çox vacib amil idi. Əlbəttə ki, bu kontekstdə dini rəhbərlərin rolu xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Elə sizin də müzakirə edəcəyiniz məsələlərdən biri bunlardır. Forumda yəqin ki, müzakirə edəcəyiniz məsələlərdən biri bunlardır. Forumda yəqin ki, müzakirə edəcəyiniz məsələlərdən biri bunlardır. Forumda yəqin ki, müzakirə edəcəyiniz məsələlərdən biri bunlardır.

Azərbaycana gəldikdə, mədəniyyətlərarası dialoq elə bir məfhumdur ki, biz onu güclü şəkildə təşviq edirik. Ölkəmizdə çoxsaylı tədbirlər təşkil edirik. Bunlar dinlərarası dialoqla bağlıdır. Müzakirələrin bir hissəsi olaraq məhz bu Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu çərçivəsində həyata keçiririk və digər tədbirlərdə bu məsələyə toxunuruq. Bununla bağlı xüsusi müzakirə sessiyası COP29 tədbiri də olacaqdır. Biz, həmçinin fərdlərlə, mütəmül olaraq məsələləri müzakirə edəcəyik. Əminəm ki, bütün dünyadan gələn bu sahə üzrə rəhbərlər bu gün Bakıda həmrəylik nümayiş etdirəcəklər və liderlik göstərəcəklər. Çünki dini nümayəndələrin rolu dünyada bütün xalqlar üçün vacibdir və onlar həmin rəhbərlərdən sülh, tolerantlıq, qarşılıqlı hörmət kimi müsbət mesajları əsitməlidirlər. Bunlar çox vacib amillərdir. Əfsuslar olsun ki, biz bəzi hallarda fərqli mesajları da eşidirik və bu da əlavə gərginlik yaradır. Bir sözlə, düşüncəm ki, bu istiqamətdə müsbət tendensiyalar güclü şəkildə dəstəklənməlidir.

Müzakirə olunacaq məsələlərdən biri də coxtərəfliyyəkdir. Azərbaycan öz təcrübəsini göstərib. Bəzi qəti şəkildə coxtərəfliyyə sadıqdır. Biz coxtərəfliyyə dəyərlərini 120 ölkənin üzv olduğu Qoşulmama Hərəkatında 2019-cu ildən bu ilin əvvəlinə qədər təşviq etmişik. O, BMT-dən sonra ikinci ən böyük

təşkilatdır və həmçinin bununla bağlı yekdil qərarımız oldu, sədrliyə yekdil qərarla əlavə bir il də artırıldı. Təbii ki, Qoşulmama Hərəkatının vacib təməl dəyərləri məhz suverenlik, ölkələrin ərazi bütövlüyü, daxili işlərə qarışmamaqdır. Biz həmin hərəkatın təsisatlanması seğmətinin gücləndirilməsinə çalışdıq və bununla bağlı daxilidə şəbəkə yaratdıq, qadınların və gənclərin təşkilatlarını təsis etdik. Bütün bunlar məhz Azərbaycan tərəfindən yaradılıb.

Əminəm ki, Qoşulmama Hərəkatının təsisatlanması istiqamətində inkişaf gələcəkdə də davam edəcək. Çünki hazırda dünyaya nə lazımdır, bəzi böyük ölkələr bu və birini birləşdirən rəhbərlik rolunu xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Elə sizin də müzakirə edəcəyiniz məsələlərdən biri bunlardır. Forumda yəqin ki, müzakirə edəcəyiniz məsələlərdən biri bunlardır. Forumda yəqin ki, müzakirə edəcəyiniz məsələlərdən biri bunlardır. Forumda yəqin ki, müzakirə edəcəyiniz məsələlərdən biri bunlardır.

Biz bir məsələni də Qoşulmama Hərəkatının sədri kimi hər zaman təşviq edirik. Bu, yeni müstəqillərə qarşı mübarizədir. Artıq söylədiyim kimi, həmin hərəkatın üzvlərinin əksər hissəsinin çox ağır, qaranlıq müstəqillərə

tarixçəsi olub və buna qarşı mübarizənin aparılması o deməkdir ki, biz buna inanırıq. Çünki biz ədalət naminə danışıq, çünki biz beynəlxalq hüquq naminə danışıq. Yəni biz belə bir məsələyə imkan verə bilmərik ki, indi - XXI əsrdə bəzi Avropa ölkələri digər xalqlara müstəqillik təcrübəsinə göz yummadan öz səsini ucaldıqda, hərəkatda sədrliyimiz zamanı bu məsələni qaldırmaqda bu, onunla bağlı deyildi ki, biz hansısa ölkələrə qarşı idik. Biz, sadəcə, ədalətə, beynəlxalq hüquqa bağlı idik. Bu, yaddan çıxarmal deyil. Dünya məcburi assimilyasiyaya aparılan belə bir iyrənc neokolonializm təcrübəsinə göz yummamalıdır. Ondan çox fransız doni-zasırazisində həyata keçirilən məcburi assimilyasiya əsla qəbul edilməzdir və buna son qoyulmalıdır. Bu səbəbdən Avropa təsisatları və AŞPA bununla bağlı səsini çıxarmır. Çünki yeni müstəqillərə tendensiyaları necə davam edir. Onda siz nəyə görə tənqid etməsini? Nəyə görə siz sanksiyalar tətbiq etməsini? Nəyə görə siz sursuzunuz? Bəli, biz sədr olaraq hərəkat daxilində bu işi gördük. Bu, bizim müstəqilliyə iddir. İndi görürük ki, digər ölkələrə, imperiyada yaşayan xalqlara gəldikdə, biz bilirik ki, azad və müstəqil olmaq nə deməkdir. Biz bunu bilirik və həmin insanlara kömək etmək istəyirik. Çünki onlar öz hüquqlarını müdafiə etmək, müstəqilliyə qovuşmaq, öz mədəniyyətlərini, öz dillərini qorumaq istəyirlər. Bu, elə bir məsələdir ki, hesab edirəm hər bir normal insan məhz bu hüququ müdafiə edir. Bir sözlə, bu, çox vacib məsələdir. Bu, həmçinin mədəniyyətlərarası dialoq üçün vacibdir. Biz burada ikiüzlü ola bilmərik, ikili standartları tətbiq edə bilmərik. Yaxud da ki, əgər görürüksə ikili standartları tətbiq edirik, biz buna göz yuma bilmərik. Əgər siz insanlara xoş olan tolerantlıqdan, demokratiyadan, insan hüquqlarından danışırıq, amma digər tərəfdən, siz dənizdə olan 10-dan artıq orazidə bunun əksini edirsinizsə, bu, riyakarlıqdır, ikili standartlardan başqa bir şey deyil. Əlbəttə ki, bu sahələrdə həmin yanaşma tətbiq olunacaqdır.

VI ÜMÜMDÜNYA MƏDƏNİYYƏTLƏRARASI DIALOQ FORUMU

Ədalət naminə

İLHAM ƏLİYEVdən dünyaya həmrəylik çağırışı

Əvvəlki 2-ci sahə.

Azərbaycan COP29-a yekdil qərarla evsahibliyi edən ölkə seçildi. Biz indi öz rolumuzu körpülərin salınmasında görürük. Mən tariximiz, coğrafiyamız, qarşılıqlı əlaqələrimiz, Avropa təsisatları ilə olan münasibətlərimiz, eyni zamanda coğrafi baxımdan Qərbi Şərqi arasında yerləşməyimiz barədə söylədim ki, biz bu amillərlə çox iş görə bilirik. Hazırda biz qeyd edirik ki, əvvəlki sədrliyimiz zamanı olduğu kimi körpülər salmağa çalışacağıq.

Əlbəttə ki, iqlim dəyişmələrinə aid olan məsələlərə gəldikdə, bizə maliyyə vəsaiti lazımdır. Bəli, maliyyə məsələsi öz növbəsində COP29-un əsas mövzusu olacaq. Lakin bizə həmrəylik və qarşılıqlı etimad lazımdır. Biz bir-birimizi günləndirməliyik deyilik ki, kim planetə daha çox zərər vurub. Yaxud da global istiləşməyə görə kimin daha çox məsuliyyət daşması ilə bağlı mübahisə etməməliyik. Əgər biz bu davranışı davam etdirsək, onda bunun sonu faciə olacaq. Mən bu yaxınlarda tərəfdaşlarımızla iqlim dəyişikliyi ilə bağlı danışdım. Bu, qayılmazdır. Çünki biz neft hasil edən ölkəyə deyirik ki, neft-qazımızın olması bizim günahımız deyil. Başqalarının da belə təbii sərvətləri var və əlbəttə ki, onların öz təbii sərvətlərindən ölkələrinin faydası üçün istifadə etmək imkanı var. Azərbaycana gəldikdə, bu imkan növbəti Azərbaycana aiddir, biz təbii qazımızı səkkiz ölkəyə çatdıraraq onların enerji təhlükəsizliyinə töhfə veririk. Əgər biz bu gün möhür yox təchizatlarına, enerji təchizatlarına baxsaq görürük ki, onlar çox müxtəlifdir. Ona görə bizim söylərimiz körpülərin salınmasına yönələcək.

Avropa-Qlobal Cənub istiqamətində və həmrəyliyə gəldikdə, biz buna nail ola bilirik. Bunun üçün biz ürəkdən çalışmalıyıq, gündəliyimiz də buna köklənib. Eyni zamanda bizim özümüzün "yaşıl gündəliyimiz" var və biz buna COP29-a evsahibliyi etmək şəraitində layihə görüldəndən xeyli əvvəl başlamışıq. 2027-ci ilə qədər bizdə 2 qıvavət Güneş və külək enerjisi stansiyaları işə düşəcək və 2030-cu ilə qədər əlavə 5 qıvavət da istismara verəcək. Bunun sayəsində bərpəolunan enerji elektrik enerjisi istehsalında istifadə etmək üçün bizə imkan yaranacaqdır. Bütün bunlar üçün biz çox yaxşı sərmayə şəraiti yaratmışıq, sərmayədarlar var. Biz, həmçinin bərpəolunan enerji mənbələrinə istiqad edirik. Bu, elə bir faktordur ki, biz onun əsasında beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən dəyərlandırılməliyik, yalnız sırf neft-qazın olması ilə deyil. Yəni biz bununla bağlı hər hansı səhv addım atmırıq. Azərbaycan, onun göstəriciləri, iqlim dəyişmələrinə gəldikdə, hesab edirik ki, onlar nümunəvi hesab oluna bilər.

Yekun bir məsələni də qeyd edim. Bu da sizin müzakirələr gündəliyinizə aiddir ki, sülh və təhlükəsizlik münasibətindən sonrakı vəziyyətlə bağlı olan məsələlərdir. Azərbaycan sülhü müharibə vasitəsilə təmin etdi. Hesab edirik ki, bu, lazımcına nəzərdən keçirilməlidir. Biz demək olar 30 il ərzində işğal altında olmuşuq. Bütün əvvəlki dialoq forumlarında mən işğal və ədalətsizlik haqqında danışmışam və bildirmişəm ki, insanlar bundan əziyyət çəkiblər. Bizim beynəlxalq

soviyyədə tanınmış ərazimizin 20 faizi demək olar ki, müstəqilliyin ilk illərindən 2020-ci ilədək işğal altında qalıb və bir milyona yaxın azərbaycanlı qaçqın və məcburi köçkün olub, biz etnik təmizləməyə moruz qalmışıq. Bu, Qarabağda və Şərqi Zəngəzürdə baş verib. Burada tamamilə yerlə yeksan olunan sahələr görmüşük. İndi biz azad edilmiş ərazilərə daxil olanda bunu öz gözümüzlə görürük. Əminəm ki, iştirakçılardan bəziləri azad olunmuş ərazilərə baş çəkəcəklər. Biz öz səsini ucaltmışıq, biz ürəkdən çalışdıq, diplomatiya sahəsində işlədik, bütün beynəlxalq təşkilatlar qətnamələri və qərarları qəbul etdi və orada erməni qüvvələrinin çıxarılması tələb olunurdu. O cümlədən BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası dörd qətnamə qəbul etdi. Amma bu, işləmədi, çünki implementasiya mexanizmi yox idi. Bu, bizim diqqətimizdən kənar qala bilməzdi. Həmin qətnamələri qəbul edənlər heç bir şey etmədilər ki, onlar icra olunsun. Odur ki, biz sülhə müharibə yolu ilə nail olmalı idik və 2020-ci ildə 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində ərazilərimizin böyük hissəsini azad etdik. Ötən ilin sentyabr ayında isə biz öz ərazi bütövlüyümüzü, suverenliyimizi tam şərtlə bərpa etdik. İndi isə biz münasibətindən sonrakı vəziyyətdəyik. Münasibətdən sonrakı vəziyyətə gəldikdə, bir daha deyirəm, Azərbaycan çox fəal çalışır, Azərbaycan möhür Ermənistanla sülh sazişi ilə

bağlı danışıqlara başlamaq təşəbbüsünü irəli sürdü. Azərbaycan möhür ölkədir ki, baza prinsiplərini, hətta sülh sazişinin layihəsini hazırladı. İndi iki ölkə arasında danışıqlar gedir və bu danışıqlar bizim təkliflərin layihəsi üzərində aparılır. Demək olar ki, 30 il insanlara əziyyət çəkib, beynəlxalq hüquq pozulub, bizim bütün mədəni, tarixi məkanlarımız, o cümlədən 67 məsciddən 65-i erməni vandalları tərəfindən tamamilə məhv edilib. Qeyd edirəm ki, bəzi ölkələr Ermənistanı dəstək verir.

Ötən ilin sentyabr ayında biz ərazi bütövlüyümüzü, suverenliyimizi tam bərpa edəndən sonra Ermənistanın dırnaqarası qarantoları tərəfindən siyasi hücumlara məruz qaldıq. Buna baxmayaraq, biz yenə sülh təklif etdik. İndi isə biz, əslində, müsbət tendensiyyəyə və sülhə doğru gedirik, sərhədlərin delimitasiyası başlayıb. Növbəti delimitasiya, hətta demarkasiyası başlayıb. Mən burada çıxış etdiyim zaman bu iş gedir. Buna iki ölkə tərəfindən hər hansı bir vasitəçi olmadan nail olunub. Bu, bir daha onu göstərir ki, bizə vasitəçi lazım deyil. Xüsusən də o insanlar ki, möhür öz məqsədlərini güdür və yardım etmək istəmir. Onlar bizim bölgəyə öz fərdi, siyasi və iqtisadi maraqları naminə müdaxilə etmək istəyirlər. Onlar həmin əraziyə yenicən odun atmaq istəyirlər. Biz Cənubi Qafqazda buna icazə verməyəcəyik, imkan verməyəcəyik. Otuzillik toqquşma-

dan sonra Ermənistan da aydın şərtlərlə anlaşıb ki, biz Cənubi Qafqazda sülh istəyirik və sülh bu bölgədə yalnız Azərbaycanla Ermənistan arasında normallaşma vasitəsilə həll oluna bilər.

Bununla mən çıxışımı yekunlaşdırıram, vaxtınızı çox almaq istəmirəm. Diqqətinizə görə minnətdaram. Sizə müzakirələrinizdə böyük uğurlar diləyirəm. Çox sağ olun, sizə xoş səfər arzulayıram.

Moderator Alpaslan Özerdem: Cənab Prezident, bizim üçün, forumumuz üçün aydın təlimatları verdiyinizə görə minnətdaram. Biz Sizin nitqinizdə global sülh və təhlükəsizliklə bağlı fikirlərlə tanış olduq və nə edilməlidir, Azərbaycan bu günə qədər nə edib. Mən, sözlər əsl mənada, göstərdiyiniz rəhbərliyə görə Sizə təşəkkürümü bildirirəm. Çünki Siz Cənubi Qafqazı elə bir məkana çevirmisiniz ki, burada orta qələmə mümkünür.

Dünyada baş verən gərgin proseslər fonunda "Sülh və global təhlükəsizlik naminə dialoq" mövzusunda VI Ümumdünya Mədəniyyətlərəarası Dialoq Forumunun əhəmiyyətini xüsusi vurğulayan BMT Sivilizasiyalar Alyansının Ali nümayəndəsi Migel Anxel Moratinos dedi: "Dialoq sülhə aparacaq yoldur və biz parçalanmış keçmişdən ümumi orta qələmə addımlayırıq."

çatmış. İstərdik ki, bundan sonra normallaşmanı, münasibətlərin qurulmasını nümunə kimi götürək. Bu kontekstdən çıxış edərək global səviyyədə söylərimizi davam etdirəcəyik. İstərdik ki, insanlar arasında etimad daha da bərpa olunsun. Cənab Prezident, "Bakı Prosesi" bizə lazımdır. Ümid edirik ki, burada aparılan müzakirələr və bu forum parlaq gələcəyimizə töhfə verəcək".

ICESCO-nun Baş direktoru Salim bin Məhəmməd Əl-Malik: Prezident İlham Əliyev tərəfindən 2008-ci ildə irəli sürülmüş mədəniyyətlərəarası dialoqa dair "Bakı Prosesi"nin iqtisadiyyat, elm, iqlim sahələri kimi global çağırışların səsləndiyi mühüm platforma olduğunu qeyd edərək bildirdi: "Hazırda Mədəniyyətlərəarası Forum özünün VI interaktiv formasında Azərbaycanın gözəl təroqqisini qeyd edir və ölkəni digərlərindən fərqləndirir. ICESCO-nun bu dinamik ölkənin rəhbərliyi ilə özünün müstəsna tərəfdaşlığından fəxrənlənəyən hər bir əsası var. Ölkənin tarixi şöhrəti Şuşa İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı kimi fəaliyyətə başladığına şahidliyik. Bu, mayın 11-də olacaq. Biz ICESCO ilə Azərbaycan arasında cari əməkdaşlığın yeni mərhələsinin şahidliyik. O, mədəniyyət və sivilizasiya sahələrində fəaliyyətləri, proqramları və layihələri əhatə edir".

Boşriyyəti narahat edən global çağırışların diqqət mərkəzinə çevrildiyi forum çərçivəsində aparılan müzakirələrin rolundan danışan BMT-nin Turizm Təşkilatının İcraçı direktoru **Zoritsa Urošević** Azərbaycanın evsahibliyi etdiyi global tədbirlərin turizm və miqrasiya sahəsində də mövcud problemlərin həllində əhəmiyyətini vurğulayaraq dedi: "Bu il COP29-un möhür Bakıda keçirilməsi Sizin sadıqlığınızın təzahürüdür. İlbelə bu forum öz əhəmiyyətini tərəfdaşlığın möhürü qatılıb.

kəmləndirilməsi, tövsiyələrin verilməsi, mədəniyyətlərəarası dialoq çərçivəsində mühüm və aktual məsələlərin təşviqi üçün əsas platforma kimi nümayiş etdirir".

Moderator Alpaslan Özerdem: VI Ümumdünya Mədəniyyətlərəarası Dialoq Forumunda dünyanı narahat edən mühüm mövzuların müzakirəsinə yaratdığı şəraitə və dəstəyə görə Azərbaycanı təşəkkürünü bildirərək dedi: "2011-ci ildə forum yarandıqdan sonra verdiyi güclü dəstəyə görə Prezident Əliyevə ən dərin təşəkkürümüzü və səmimi təbriklərimizi çatdırıram. Cənab Prezident və dəyərli tərəfdaşlarımız, Sizin işə sadıqlığınız və rəhbərliyiniz bu mühüm toplantının uğurunda və onun təsirində həlledici olmuşdur".

Açılış mərasimindən sonra forum işini plenar və panel sessiyalarla davam etdirdi.

Qeyd edək ki, forum Azərbaycan hökumətinin təşkilatçılığı, UNESCO-nun, BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansının, Dünya Turizm Təşkilatı və ICESCO-nun tərəfdaşlığı ilə keçirilir. Tədbirdə 100-dən çox ölkəni təmsil edən 700 mütəbər qonaq iştirak edir.

Yüksək səviyyəli dövlət xadimləri, parlament rəhbərləri, dini liderlər, alimlər, jurnalistlər və müxtəlif etnik və mədəni qrupa daxil olan şəxslərdən ibarət iştirakçılar mənalı dialoq vasitəsilə sülh və global təhlükəsizliyə doğru irəliləyişə nail olmaq üçün bir araya gəliblər.

Üç gün davam edəcək forum çərçivəsində 4 plenar sessiyanın və 12 panel müzakirənin keçirilməsi nəzərdə tutulur. Müzakirə olunaçaq mövzular təhsil, gənclər, iqlim dəyişikliyi, süni intellekt, mədəni irsin mühafizəsi, qanunsuz miqrasiya və digər sahələri əhatə edir.

Forum iştirakçılarının Azərbaycanın 30 illik işğaldan azad edilmiş ərazilərinə səfərlərinin təşkili də gözlənilir. Tədbir çərçivəsində Ağdamda və Şuşada xüsusi panel-sessiyanın keçirilməsi də nəzərdə tutulur. Bu eyni zamanda Azərbaycanın işğaldan azad etdiyi ərazilərdən beynəlxalq ictimaiyyətə müraciət üçün bir platforma yaratmaq fürsətidir.

Xatırladaq ki, Prezident İlham Əliyev tərəfindən 2008-ci ildə irəli sürülmüş mədəniyyətlərəarası dialoqa dair "Bakı Prosesi"nin tərkib hissəsi sayılan Ümumdünya Mədəniyyətlərəarası Dialoq Forumu ilk dəfə Bakıda 2011-ci ildə, sonra isə 2013-cü, 2015-ci, 2017-ci və 2019-cu illərdə təşkil olunub. Ötən müddət ərzində forumun coğrafiyası çox genişləndi, tədbirə qoşulan ölkələrin və qurumların sayı xeyli artıb. Forumlara ümumilikdə 10 mindən çox iştirakçı - hökumət rəsmiləri, beynəlxalq təşkilat və institutlardan rəhbər və nümayəndələr qatılıb. Eyni zamanda forumlar çərçivəsində 200-dən artıq müxtəlif formatlı və miqyaslı tədbirlər, plenar və panel müzakirələr, təqdimatlar təşkil olunub. Bəşəriyyəti narahat edən global çağırışların diqqət mərkəzinə çevrildiyi ödəyən forum çərçivəsində aparılan müzakirələr, tərtib edilən sənədlər beynəlxalq təşkilatlar üçün əsas istinad rolunu oynayıb və "Bakı Prosesi" mədəniyyətlərəarası dialoqa dair vacib platforma kimi qəbul edilib.